

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

14 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Monika Koba (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P.B.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 21 października 2020 r., V AGa 13/20,

w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości "B." spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w B.

przeciwko P.B.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Okręgowego w Bydgoszczy z 15 listopada 2019 r. (VIII GC 388/16),
znosi postępowanie przed tym Sądem w zakresie czynności
podjętych w dniu 15 listopada 2019 r. i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego
i apelacyjnego.**

Monika Koba

Agnieszka Piotrowska

Marta Romańska

(M.M.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy zasądził od pozwanego P.B. na rzecz powoda B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. (dalej: „B.”) kwotę 76 000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 27 lipca 2016 r. z zastrzeżeniem, że pozwany jest solidarnie odpowiedzialny z L.B., wobec którego Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wydał prawomocny nakaz zapłaty z 3 sierpnia 2016 r. (VIII GNc 285/16).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że pozwany P.B. pełnił funkcję prezesa zarządu „B.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. (dalej: „B.”) od sierpnia 2010 r. do czerwca 2012 r. Jego rezygnację z funkcji wspólnicy przyjęli uchwałą z 26 czerwca 2012 r., zaś wykreślenie go z rejestru nastąpiło 26 lipca 2012 r. L.A.B. pełnił natomiast funkcję prezesa zarządu tej spółki od 30 czerwca 2012 r., a został wykreślony z rejestru 18 lutego 2014 r. Ponadto L.A.B. w okresie od października 2011 r. do października 2012 r. był członkiem zarządu spółki K. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (dalej: „K.”).

Prawomocnym wyrokiem z 18 marca 2015 r. Sąd Rejonowy w Szubinie (II K 383/14), orzekł, że P.B., jako pełniący funkcję prezesa zarządu B. nie wykonując wymagalnych zobowiązań względem między innymi powoda, stwierdzonych fakturami na kwotę 842 677,31 zł, nie złożył wniosku o upadłość B. w terminie ustawowym od dnia powstania stanu niewypłacalności, to jest najpóźniej do końca lipca 2011 r.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy prawomocnym postanowieniem z 20 września 2012 r., pozbawił L.B. prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres 3 lat.

Powód uzyskał tytuły wykonawcze przeciwko pozwanym solidarnie spółkom B. oraz K. w tym między innymi: 1) nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Toruniu z 26

sierpnia 2011 r., (VI GNc 174/11) na kwotę 235 452,05 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 24 sierpnia 2011 r. oraz kwotę 10 161 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, 2) nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Toruniu z 11 czerwca 2012 r., (VI GNc 213/12) na kwotę 989 994,56 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 6 czerwca 2012 r. oraz kwotę 19 592 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powód prowadził przeciwko B. i K. postępowania egzekucyjne jednak nie doprowadziły one do zaspokojenia. Majątek B. – uwzględniając jego stan i spoczywające na nim obciążenia - nie pozwala na zaspokojenie powoda. Obie Spółki posiadają zadłużenie także względem innych wierzycieli, a prowadzone wobec nich egzekucje nie są skuteczne.

Ze względu na bezskuteczność dotychczasowej egzekucji przeciwko Spółkom, powód wezwał L.B. oraz P.B. do zapłaty i 28 czerwca 2013 r. złożył dwa wnioski o zawezwanie do próby ugodowej co do kwoty 1 263 044,61 zł łącznych zaległości, w tym kwoty 235 452,05 zł, z której części dochodzi w niniejszej sprawie. W obu sprawach nie doszło do zawarcia ugody.

W oparciu o dokumenty złożone w aktach sprawy, a także dokumenty finansowe znajdujące się w aktach rejestrowych B. biegli z zakresu księgowości sporządzający opinię w sprawie podzielili ustalenia opinii biegłej w sprawie karnej (II K 383/14), że podstawa do ogłoszenia upadłości B. istniała co najmniej od lipca 2011 r., a więc w czasie, gdy P.B. był jej prezesem zarządu. Spółka utraciła płynność finansową w czerwcu 2011 r., a od lipca 2011 r. zaprzestała regulowania swoich zobowiązań. Biegli przyjęli, że w przypadku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w czasie właściwym wartość aktywów B. pozwoliłaby na zaspokojenie zobowiązań w kategorii obejmującej między innymi roszczenie powoda co najmniej w 93,46 %.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo na podstawie art. 299 § 1 k.s.h., uznając, że pozwany nie wykazał przesłanek egzoneracyjnych, o których mowa w art. 299 § 2 k.s.h.

Wyrokiem z 21 października 2020 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku - orzekając na skutek apelacji pozwanego - oddalił apelację i orzekł o kosztach postępowania

apelacyjnego. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu Okręgowego, uznając zarzuty apelacji za bezzasadne lub za pozostające bez wpływu na wynik sprawy. Nie znalazł również podstaw do przeprowadzenia dodatkowego postępowania dowodowego w postępowaniu apelacyjnym.

W skardze kasacyjnej pozwany zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c. oraz art. 47b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2020r., poz. 365, ze zm. – dalej: „u.s.p.”) w wyniku ich niezastosowania i zaniechanie uchylenia wyroku Sądu Okręgowego wraz ze zniesieniem postępowania przed tym Sądem poczynsz od 16 października 2019 r. i przekazaniem sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania mimo, że w sprawie zachodziła nieważność postępowania przed Sądem Okręgowym z uwagi na sprzeczność składu orzekającego z przepisami prawa, gdyż sędzia wydający wyrok w Sądzie Okręgowym z chwilą powołania go na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (15 października 2021 r.) utracił uprawnienia do pełnienia czynności w dotychczasowym sądzie.

Powódka w odpowiedzi na skargę wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Postanowieniem z 5 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie w sprawie wobec ogłoszenia upadłości powódki B. (art. 174 § 1 pkt 4 w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c.), wezwał do wzięcia udziału w sprawie syndyka masy upadłości B. (art. 174 § 3 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.) i podjął postępowanie kasacyjne z udziałem syndyka masy upadłości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, iż wzięcie przez Sąd Najwyższy z urzędu pod rozagę nieważności postępowania, dotyczy tylko nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji. Badanie natomiast w ramach kontroli kasacyjnej nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji jest możliwe jedynie pośrednio, gdyby skarżący w ramach podstawy drugiej (art. 398³ § 1 pkt. 2 k.p.c.) zarzucił sądowi drugiej instancji naruszenie art. 386 § 2 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji.

Wynika to z faktu, iż skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia od orzeczeń sądu drugiej instancji, a naruszenia prawa popełnione przez sąd pierwszej instancji są przedmiotem kontroli apelacyjnej, również w zakresie, w jakim prowadzą do nieważności postępowania (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 81; z 8 stycznia 1998 r., II CKN 553/97, OSP 1999, nr 7-8, poz. 138; z 26 lutego 2002 r., I CKN 267/01, Biuletyn Informacji Prawnej 1993, Nr 3, str. 4; z 11 stycznia 2006 r., III CK 328/05, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 3, s.115; z 16 listopada 2006 r., II CSK 177/06, niepubl.; z 24 maja 2007r., V CSK 62/07, niepubl.; z 8 października 2009 r., II CSK 156/09, niepubl.; z 1 września 2010 r., II UK 101/10, niepubl. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2005 r., I CK 194/05, niepubl.; i z 16 listopada 2006 r., II CSK 177/06, niepubl.).

Skarżący zarzut taki postawił i zasługuje on na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny był bowiem zobligowany uwzględnić z urzędu, bez względu na zarzuty podniesione w apelacji nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji (art. 378 § 1 k.p.c.).

Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 15 listopada 2019 r. wydał sędzia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku X.Y. (k. 920). Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powołał sędziego Sądu Okręgowego w Bydgoszczy X.Y. na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku 16 października 2019 r. (informacja o pierwszym i kolejnych powołaniach sędziów Sądu Apelacyjnego w Gdańsku stanowiąca załącznik do skargi kasacyjnej).

Z informacji przesłanych przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku na żądanie Sądu Najwyższego wynika natomiast, że sędzia X.Y. nie był delegowany w dniu 15 listopada 2019 r. do orzekania w Sądzie Okręgowym w rozpoznawanej sprawie ani na podstawie delegacji udzielonej przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 77 § 1 u.s.p. ani na podstawie delegacji udzielonej przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku na podstawie art. 77 § 8 u.s.p.

Zgodnie z art. 379 pkt 4 k.p.c. nieważność postępowania ma miejsce jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy. Jeżeli sędzia nie ma uprawnień do orzekania w danym sądzie w określonej sprawie ma miejsce nieważność postępowania.

Zgodnie z art. 47 b § 4 u.s.p. w brzmieniu obowiązującym w dacie zamknięcia rozprawy i wyrokowania przez Sąd Okręgowy, zmiana miejsca służbowego sędziego lub delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowiło przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia.

Na tle tej regulacji prawnej Sąd Najwyższy badał tożsame zagadnienie - jak powstałe w niniejszej sprawie - czy sędzia nominowany do sądu wyższej instancji może orzekać w sądzie niższej instancji bez stosownej delegacji.

W uchwale z 13 marca 2020 r., III CZP 68/19 (OSNC 2020, nr 11, poz. 97) stwierdził, że sędzia powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla nie jest sędzią uprawnionym na podstawie art. 47 b u.s.p. do rozpoznawania spraw w dotychczasowym miejscu służbowym po dniu powołania i bez delegacji, o której mowa w art. 77 § 1 pkt 1 tej ustawy.

Wyjaśnił, że akt powołania sędziego na określone stanowisko służbowe, które określa zakres jego jurysdykcji wynikający z przepisów postępowania cywilnego. Zmiana rzeczowego zakresu władzy sądowniczej może nastąpić tylko przez zmianę stanowiska sędziego, przy czym zmiana stanowiska nie może być identyfikowana ze zmianą miejsca służbowego. W konsekwencji stanął na stanowisku, że art. 47 b u.s.p. nie ma w ogóle zastosowania do zmiany miejsca służbowego na skutek

awansu sędziego do sądu wyższej instancji a ogranicza się do sytuacji, gdy mimo zmiany miejsca służbowego sędzia nadal orzeka jako sędzia sądów danego szczebla. Artykuł 47 b § 4 u.s.p. nie zawiera bowiem *sui generis* regulacji ustawowej do rozpoznawania spraw poza zakresem rzeczowym określonym aktem powołania.

W konsekwencji orzekanie przez sędziego sądu wyższego rzędu w sądzie niższego rzędu jest dopuszczalne ale wymaga udzielenia delegacji, o której mowa w art. 77 pkt 1 u.s.p., na którą sędzia musi wyrazić zgodę. Dostrzegł, że przyjęcie tezy, że na podstawie art. 47 b § 4 u.s.p. sędzia awansowany miałby być zobowiązany do orzekania w sądzie niższej instancji, w którym utraciłby już jurysdykcję prowadziłoby do wygenerowania instytucji swoistej, nietypowej i szczególnej *quasi* delegacji, niezależnej od zgody sędziego. Podkreślił także, że gdyby analizowana regulacja miała się odnosić do aktu powołania sędziego do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyższej instancji, to powinno to znaleźć wyraźne odzwierciedlenie w treści przepisu.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym sprawę stanowisko wyrażone w wyżej wymienionej uchwale i towarzyszące jej uzasadnienie podziela i się do niego odwołuje. Stanowisko to zostało także podzielone w dalszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2022 r., III CZ 140/22, niepubl.). Rzeczowe zakresy władzy sądowniczej sędziów na różnych stanowiskach wyłączają się. Sędzia sądu apelacyjnego nie może zatem wykonywać jurysdykcji sędziego sądu okręgowego, chyba że ustawa w sposób jednoznaczny stanowi inaczej.

Ocenę Sądu Najwyższego zaprezentowaną w wyżej przytoczonej uchwale dodatkowo wzmacnia dokonanie przez ustawodawcę zmiany stanu prawnego w tym zakresie ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614). Zgodnie z art. 47 b § 6 u.s.p. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2023 r. art. 47 b § 4 i 5 stosuje się odpowiednio w przypadku przeniesienia do innego wydziału tego samego sądu oraz w przypadku powołania na stanowisko sędziego w sądzie wyższej instancji. Dopiero od tej daty sędzia bez potrzeby uzyskania delegacji mógł podejmować czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym - chyba że został od tego obowiązku zwolniony na zasadach

uregulowanych w art. 47 b § 5 u.s.p. - także wtedy, gdy został powołany na stanowisko sędziego w sądzie wyższej instancji (art. 47 b § 6 u.s.p.).

Sędzia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku X.Y. nie miał zatem uprawnień do kontynuowania postępowania w niniejszej sprawie po dniu powołania na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku. Czynności orzecznicze podjęte przez tego sędziego w Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy w dniu 15 listopada 2019 r., sprawiały, że skład sądu w tej dacie był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., co powodowało nieważność postępowania w odniesieniu do czynności przeprowadzonych tego dnia i uzasadniało uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i zniesienie czynności podjętych przed tym Sądem zakresie dotkniętym nieważnością. W okresie od 16 października 2019 r. do 14 listopada 2019 r. w sprawie nie były podejmowane żadne czynności, nie zasługuje zatem na uwzględnienie wniosek skarżącego o stwierdzenie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji również w tym zakresie.

Wbrew stanowisku powoda art. 55 § 4 u.s.p. w brzmieniu mającym zastosowanie w sprawie nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu nieważności postępowania w orzeczonym zakresie. Dotyczy on bowiem jedynie przepisów o przydziale spraw oraz wyznaczaniu i zmianie składu sądu, które nie ograniczają jurysdykcji sędziego i nie mogą być podstawą stwierdzenia sprzeczności składu sądu z przepisami prawa, nienależytego obsadzenia sądu lub udziału osoby nieuprawnionej lub niezdolnej do orzekania w wydaniu orzeczenia. Zmiana rzeczowego zakresu władzy sądowniczej przez zmianę stanowiska sędziego na skutek awansu do sądu wyższej instancji nie jest objęta zakresem tego przepisu.

Wobec stwierdzenia nieważności postępowania bez znaczenia pozostaje wpływ tego uchybienia na wynik sprawy. Stwierdzenie nieważności postępowania jest bowiem niezależne od wpływu tej wady na wynik sprawy i następuje bez względu na to, czyich interesów dotknęły jej skutki i bez względu na to, która strona wniosła skargę kasacyjną (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 22 maja 1997 r., II CKN 70/97, niepubl.; z 15 listopada 2016 r., II PK 215/15, OSNP M.Pr.Pracy 2017, nr 2, s. 93; i z 31 sierpnia 2017 r., V CSK 631/16, niepubl.). W tym przypadku waga uchybień procesowych odnoszących się do sprzeczności składu sądu z przepisami

prawa i konieczność ich usunięcia przeważa nad względami ekonomii procesowej eksponowanymi przez powoda.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 386 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego, a także wyrok Sądu Okręgowego, zniósł postępowanie przed Sądem pierwszej instancji w zakresie dotkniętym nieważnością w tej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego i apelacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

[A.T.]

[a.ł.]

Monika Koba

Agnieszka Piotrowska

Marta Romańska